

Мета:

- розширити уявлення учнів про втілення в мистецтві образів весняної природи; учини порівнювати образи музики з образами поезії та живопису;
- розвивати та вдосконалювати співацькі навички;
- стимулювати інтерес до вивчення народних ігор і бажання брати участь в їх інсценізації; виховувати любов до природи.

Музичний матеріал: М. Степаненко «Перший пролісок»; П. Чайковський «Пісня жайворонка»; аудіозапис співу жайворонка; П. Козицький «А вже красне сонечко».

Наочні посібники: нотна хрестоматія; ілюстрації до музичних творів; репродукція картини І. Левітана «Весна в Італії»; портрети М. Степаненка, П. Чайковського, І. Левітана, Т. Шевченка; кольорові картки.

Обладнання: ТЗН; музичний інструмент; фонохрестоматія.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

Учні входять до класу під музичний супровід (П. Козицький «А вже красне сонечко»).

1. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Перевірка готовності класу до уроку. Музичне вітання

2. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель

Встала весна, чорну землю
Сонну розбудила,
Уквітчала її рястом,
Барвінком укрила.

А на полі жайворонок,
Соловейко в гаї —
Землю, убрану весною,
Вранці зустрічають.

Т. Шевченко

Весна! Таке прозоро-синє небо може бути тільки навесні! Дзвін струмочків, спів ранніх пташок і дзвінка крапель із дахів заповнюють світ. Звуки весняної музики приходять на зміну довгому зимовому мовчанню й суворому завиванню вітру. А ще ці чудові звуки весни можемо почути в творах мистецтва. І сьогодні ми відчуємо весну в мистецтві.

3. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Учитель. В усі часи найкращими співцями весняного пробудження природи були поети, художники й композитори. Ми розпочали урок словами видатного українського поета Тараса Григоровича Шевченка, який також захоплювався цією порою року.

Слухання музики

Учитель. Сьогодні ми ознайомимося з двома чудовими музичними п'єсами: з «Дитячого зошита» М. Степаненка, а також з «Дитячого альбому» П. Чайковського.

- ♦ Прослухайте твори і порівняйте їх настрої та характери.
- ♦ Спробуйте дати власні назви цим п'єсам.

Слухання музичних творів (М. Степаненко «Перший пролісок», П. Чайковський «Пісня жайворонка»).

- ♦ Чи схожі прослухані твори?
- ♦ Які характер і настрій вони передають?

Гра «Чарівні долоньки»

Учитель. Ми ще раз послухаємо першу п'єсу («Перший пролісок» М. Степаненка), а потім я називатиму твердження, що характеризують музику. Якщо, на вашу думку, твердження є правильним, ви маєте швидко його «впіймати в долоні» (оплеском) і повторити вголос. Якщо ви з ним не згодні, то сидіть тихо.

Повторне слухання музики (М. Степаненко «Перший пролісок»).

- ♦ Я стверджую, що ця музика є красивою. (Учні плескають у долоні й повторюють.)
- ♦ Я стверджую, що ця музика є темною, сердитою. (Учні заперечують.)
- ♦ Ця музика — ніжна? (Ніжна)
- ♦ Я стверджую, що ця музика — зимова. (Учні заперечують.)
- ♦ Я стверджую, що ця музика про дощ. (Учні заперечують.)
- ♦ Я стверджую, що ця музика про квітку. (Учні плескають у долоні й повторюють.)
- ♦ Як би ви назвали цю п'єсу?

Учитель. Композитор назвав свій твір «Перший пролісок», і ви про це здогадалися.

ПРОЛІСОК

Я — пролісок синенький,
І перший навесні
Сказати вам раденький:
«Кінець! Кінець зимі!»
З-під снігу мій листочок
До сонця простягну
І ніжний мій дзвіночок
Вітатиме весну.

К. Перелісна

Проаналізуймо другий твір.

- ♦ Згадайте, чи схожі за характером ці дві п'єси.
- ♦ Що, окрім появи перших квітів, символізує початок весни? (Повернення птахів із вирию)

Повторне слухання музики (П. Чайковський «Пісня жайворонка»).

- ♦ Що нагадує вам мелодія цього твору?
- ♦ Яка пташка співає навесні найпершою, знаменуючи початок весни?

У березні земля ще вкрита снігом, але все тепліше гріє яскраве сонечко, у полях і галях чути спів жайворонка.

В небі жайворонки в'ються,
Заливаються-сміються,
Грають, дзвонять цілий день,
І щебечуть, і співають,
І з весною світ вітають
Дзвоном радісних пісень.
Ось вони на землю впали,
Щось шепнули їй, сказали
І розтали знов у млі...
І щоб глянути на диво,
Виглядають полохливо
Перші проліски з землі.

Олександр Олесь

Ця маленька пташка однією з перших сповіщає про настання весни. Петро Ілліч Чайковський захоплювався природою, її красою й чарівними звуками, і свої враження передавав у музиці. У «Пісні жайворонка» композитор змалював і політ жайворонка, і його переливчастий спів, що струменіє з вишини, заливаючи землю світлом і радістю. Прослухаймо справжній спів цієї маленької пташки і переконаймося, наскільки композитор наблизився до цього дива.

Слухання аудіозапису співу жайворонка. Розглядання репродукції картини І. Левітана «Весна в Італії».

- ♦ Чи схожі настрої картини з прослуханими творами?
- ♦ Якими кольорами ви передали б настрої п'єс? Складіть відповідь за допомогою кольорових карток.

Багато музикантів і співаків намагаються передати спів пташок. Як, наприклад, у казці В. Сухомлинського. (*Читає казку.*)

У саду на лавці сидів Музикант. Він грав на флейті. До його чудової пісні прислухалися і пташки, і дерева, і квіти. Навіть Вітер приліг під кущем і з подивом слухав гру на флейті. Грав Музикант про сонце в блакитному небі, про біленьку хмаринку, про сіреньку пташинку — Жайворонка.

Замовкла пісня, поклав Музикант флейту на лавку і пішов до хати. Підвівся Вітер з-під куща, прилетів до флейти та й подув щосили. Загула флейта, мов осіння негода. Подув Вітер ще дужче, а флейта не грає — гуде та й гуде.

«Чому ж це так? — розмірковує Вітер. — Адже я можу вирвати дуба з корінням, скинути дах із хатини. Чому ж флейта не підкоряється мені — не грає?»

- ♦ Допоможемо Вітру знайти відповідь? Чому це так? (*Для того щоб грати, однієї сили замало. Необхідно мати вміння.*)

Вокально-хорова робота

Розспіванка «Весняні голоси»

Пригріло весняне сонце. (*Усі підіймають руки вгору (вітають сонце), і кожен виконує свій звук у фальцетному регістрі, слухають звучний кластер і співають не дуже голосно.*) З пагорба побіг веселий струмочок (*тенькають язиком, зображуючи булькіт струмочка*), до країв наповнив велику глибоку калюжу (*на глісандо опускаються голосом у нижній регістр*), перелився через край (*декілька учнів за знаком учителя на фоні «булькоту» інших утворюють голосом «хвилю» — донизу*) і побіг далі. (*Знову тенькають язиком.*)

Вибралися з-під кори жучки («жжж» — у низькому регістрі) й комахки («ззз» — у більш високому), розправили крильця («кри» — з інтонацією підвищення) і полетіли хто куди. («Тр-тр-тр» — пошепки на різній висоті.)

Раптом над купою хмизу щось зашаруділо («шур-шур»), і виліз їжачок (*сопе носом, енергійно втягуючи і видуючи повітря*). Ліс наповнився пташиними голосами. (*Учні імітують пташині голоси.*) От і настала весна. (*Усі виконують одночасно різні вправи.*)

Учитель. Прослухайте поспівку!

Лине пісня голосна —
Наближається весна.
Ясне сонечко світи,
Сонну землю розбуди.

- ♦ Про що йдеться у цій поспівці?
- ♦ До кого в ній звертаємося?
- ♦ Як називають пісні, у яких здавна закликали весну?

Робота з поняттями

За давніх часів люди вірили, якщо дружно покличуть весну, то вона й настане швидше. Для цього виконували пісні, у яких зверталися саме до весни, сонечка та матері-природи. Такі пісні називають **веснянками**.

Учитель. Сьогодні ми розучимо пісню П. Козицького «А вже красне сонечко».

- ♦ Прослухайте її та скажіть, яким є її настрій. *(Радісний, піднесений)*

Слухання музики *(П. Козицький «А вже красне сонечко»)*.

Люди вірили, що такий спів допоможе наблизити настання весни. Особливістю веснянок зазвичай є простий мотив, що повторюється з різними словами.

Розучування веснянки та виконання з рухами.

3-поміж учнів обирають «струмочки» (2—3 учні) та «журавлів» (2—3 учні), решта учнів співають і виконують рухи на своїх місцях.

А вже красне сонечко

Припекло, припекло. *(Усі правою рукою показують нагору, начебто на сонце.)*

Ясно щире золото

Розлило, розлило. *(Виконавці широко розводять руками перед собою й злегка вклоняються.)*

На вулиці струмені

Воркотять, воркотять. *(На ці слова у центр кола вибігають «струмочки» з витягнутими вперед руками, бігають поміж виконавцями та повертаються на місце.)*

Журавлі курликають

Та летять, та летять. *(«Журавлі» «вилітають» дрібними кроками, розмахуючи руками, нібито крилами, й повертаються на місце.)*

Засиніли проліски

У ліску, у ліску. *(Усі хитають руками над собою.)*

Швидко буде землянка

Вся в вінку, вся в вінку. *(Усі потихеньку присідають до землі.)*

Ой, сонечку-бачечку,

Догоди, догоди. *(Підіймають руки догори, звертаючись до сонечка.)*

А ти, земле-матінко,

Уроди, уроди. *(Уклоняються матері-землі й випростовуючись показують витягнутими вперед руками, як росте хліб.)*

Під час повторного виконання можна обрати нових виконавців («струмочки» й «журавлі»). За гарної погоди гру можна провести на вулиці.

4. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Бесіда

- ♦ Які твори прослухали сьогодні на уроці?
- ♦ Як називають пісні, що закликають весну?

Учні виходять із класу під музичний супровід *(П. Козицький «А вже красне сонечко»)*.